

Nagomilan problem toksičnog otpada u Srbiji postupno izmiče kontroli. Država ima dvije godine da riješi problem kojeg zakopava već desetljećima, no još uvijek nije skrenuta ni pozornost ni sredstva za adekvatno zbrinjavanje opasnih kemikalija koje postupno ulaze u okoliš trujućim obližnjim stanovništvom.

U Srbiji je posljednjih mjeseci otkriveno više lokacija s nepropisno odloženim opasnim industrijskim otpadom. U Apatinu je otkrivena jama sa naftnim derivatima, dok je u Novom Sadu, u blizini nekadašnje kemijske industrije, pronađena podzemna deponija sa 1500 tona opasnog otpada. Također, ovog mjeseca u okolini Pančeva primijećeno je oko 100 tona nepropisno zbrinutog opasnog otpada. Događaj koji je aktivirao ovaj niz je slučaj iz Obrenovca.

Na tri lokacije oko Obrenovca u decembru prošle godine pronađeno je oko 25.000 tona opasnog otpada zakopanog u tlu. Građani su još krajem augusta prijavili komunalnoj policiji da se u Vukićevici, u okolini Obrenovca događaju sumnjive radnje, odnosno da izvjesna osoba zakopava u zemlju bačve s nepoznatom materijom. Od prijave građana do izlaska komunalne policije na teren prošlo je više od tri mjeseca, a u međuvremenu se u istragu uključila i Bezbednosno informativna agencija. Nakon iskapanja bačvi i slanja materije na analizu, ustanovljeno je da se u njima nalaze derivati benzena i benzola. Radi se o kancerogenim materijama opasnim po život ljudi i okoline. Nije utvrđeno koliko dugo su bačve s opasnim materijama bile zakopane u zemlju.

Ono što je zapravo izazvalo uzbunu kod lokalnog stanovništva informacija je da se parcela na kojoj je pronađen opasni otpad nalazi u blizini arteških bunara spojenih na obrenovački vodovod. Naime, otkriveno je da je sadržaj određenog broja bačvi iscurio u zemlju. Budući da se takve kemijske materije kapilarno šire zemljom, postojao je rizik da opasne supstance prodru do podzemnih voda i prouzroče pravu katastrofu. Gradski zavod za javno zdravlje Obrenovac izvršio je analizu vode početkom januara i saopćio da opasne supstance nisu nađene u vodi iz lokalnih bunara. Međutim, još uvijek se ne zna da li su čestice opasnog otpada zaista prodrle do podzemnih voda. Daljnja ispitivanja kroz naredni period tek će utvrditi da li je stvarno došlo do zagađenja vode, odnosno, zbog toga što je nepoznato koliko je materije iscurilo u zemlju, još uvijek postoji rizik da opasne supstance prodru do podzemnih voda. U međuvremenu, stanovnici su upozoreni da ne piju vodu iz vodovoda. Inače, zbog zastarjele infrastrukture i kemijsko-bakterijske neispravnosti vode, stanovnici Obrenovca već 10 godina ne mogu koristiti vodu iz lokalnih bunara za piće, ali je koriste za drugu kućansku upotrebu.

Autorsing problema

Međutim, slučaj iz Obrenovca skrenuo je pažnju na sasvim drugi problem, a to je nepropisno

odlaganje i zbrinjavanje opasnog otpada i posljedica takvih slučajeva. Koliko god da su slučajevi nepropisnog odlaganja opasnog otpada podignuli medijske prašine i uzbunili zabrinutu javnost, ovi problemi ne postoje od jučer. Odlaganje opasnog otpada je problem koji se u Srbiji već dugo gura pod tepih.

Srbija na godišnjem nivou generira oko 80.000 tona opasnog otpada. Međutim, u državi ne postoji postrojenje za zbrinjavanje i preradu opasnog otpada, odnosno adekvatno sistemsko rješenje za opasni otpad. Zbog toga se većina opasnog otpada izvozi u zemlje Europske unije. Trošak za preradu tone opasnog otpada iznosi od 1000 do 3000 eura, ovisno o vrsti otpada. Međutim, zbrinjavanju opasnog otpada izvozom ubrzo se bliži kraj. Naime, nakon 2020. godine bit će onemogućen izvoz opasnog otpada u EU zemlje. Pitanje o izgradnji postrojenja za fizičko-kemijski tretman otpada pokrenuto je još 2001. godine, no ni jedna vlast se pronašla adekvatno rješenje, uglavnom prepuštajući problem idućoj postavi. Rješenje u vidu izgradnje postrojenja zaobiđeno je autsorsanjem – država je zbrinjavanje i odlaganje opasnog otpada prepustila privatnim kompanijama.

Prema podacima ministarstva za zaštitu životne sredine, 713 dozvola izdano je privatnim kompanijama za upravljanje opasnim otpadom, međutim, samo njih tridesetak zaista se bavi tim poslom. Labava regulacija za izdavanja dozvola dovela je do toga da je broj firmi za zbrinjavanje opasnog otpada porastao. Nedostatak nadzora i inspekcije fabrika koje proizvode opasni otpad u praksi vode do toga da se angažiraju privatne firme bez profesionalnih kapaciteta koje preuzimaju poslove odlaganja opasnog otpada uz manje troškova od firmi koje se time profesionalno bave. Lanac se nastavlja nedostatkom nadzora nad tim tvrtkama što vodi ka neadekvatnom zbrinjavanju otpada. Slučaj iz Obrenovca je ogledni primjer upravo takve prakse i ponašanja prema opasnom otpadu. Začarani krug se zatvara ponovnim raspisivanjem natječaja za saniranje istog otpada, dok troškove takvih makinacija plaćaju građani.

Od amatera do profesionalaca

Obrenovac dakako nije izolirani slučaj. Posljednji primjer zabilježen je u Pančeva. Dok je slučaj iz Obrenovca bio klasičan primjer “amaterskog” zbrinjavanja opasnog otpada uz povoljne tarife u režiji lokalnog prijevoznika, ovaj put se radi o firmi koja se profesionalno bavi djelatnošću zbrinjavanja opasnog otpada. Naime, prije dva tjedna, na lokaciji firme Eko 21 u Pančevu pronađeno je 100 tona neadekvatnog zbrinutog opasnog otpada podrijetlom iz Petrohemije Pančevo. Sumnja se da opasni otpad neadekvatno zbrinjava na još dvije lokacije u Pančevu. Prilikom izlaska na “mjesto zločina”, ministar zaštite životne sredine Goran Trivan izjavio je da će ministarstvo provjeriti da li je Eko 21 poštovao uslove registracije firme za upravljanje opasnim otpadom. Međutim, u zakonu o upravljanju otpadom, jasno

piše da su proizvođači opasnog otpada prema zakonu dužni obavijestiti državu o kretanju opasnog otpada, i to 48 sati prije nego što otpad uopće izađe iz fabrike. Utoliko je ministrovu simuliranje neznanja o pančevačkom slučaju običan spin.

Poslanica Nove stranke Marinka Tepić prozvala je ministra Trivana kazavši da prikriva podatke o opasnom otpadu, te ga je pozvala da objavi kompletnu evidenciju o kretanju opasnog otpada unutar Srbije. Pritom je dodala, ukoliko ministar Trivan ne može doći do podataka u slučaju Pančeva, da se obrati svojoj supruzi koja je članica nadzornog odbora Petrohemije Pančevo. U svjetlu svih skandala vezanih za pronalazke opasnog otpada na više lokacija diljem Srbije, Trivan je hrabro najavio da je kriminal nepropisnog odlaganja opasnog otpada završen, uz komentar da će svima koji se bave tim kriminalom biti oduzete dozvole i pooštrene kazne. Ironija leži u tome da je upravo ministarstvo zaštite životne sredine nadležno za izdavanje dozvola firmama za zbrinjavanje opasnog otpada, a samim time je i neizravno odgovorno za ovakvo stanje u sektoru opasnog otpada.

Osim aktualne močvare opasnog otpada, Srbija ima i ogroman problem koji vuče iz prošlosti. Radi se o tzv. historijskom otpadu, odnosno, otpadu koji datira još iz doba socijalizma i postsocijalizma, a kojeg su generirale u međuvremenu ugašene fabrike ili one koje su završile u stečaju. Procjenjuje se da se na teritoriji Srbije nalazi oko 300.000 tona historijskog otpada koji je inspekcija dosad pronašla u 90 fabrika. Historijski otpad se također klasificira kao opasni otpad jer se mahom radi o opasnim kemijskim materijama koji se nalaze zarobljene u neadekvatnim uslovima unutar fabrika. O potencijalnoj opasnosti nezbrinutog historijskog otpada pokazuje slučaj u industrijskoj zoni Šapca. Tokom poplava 2014. godine prijetila je opasnost da se 3,5 tone poliklornih bifenila izlije u Savu. Poliklorni bifenili su visoko kancerogene i mutagene supstance što su se nekoć koristile za izradu transformatora.

Da podsjetimo, trošak zbrinjavanja tone opasnog otpada iznosi od 1000 do 3000 eura. Po toj računici, Srbija mora izdvojiti od 300 do 900 milijuna eura sa sanaciju historijskog otpada, a to ne uključuje troškove remedijacije zemljišta, odnosno, uklanjanje zagađenja iz zemljišta. Simptomi uništenog povjerenja

U okviru otvaranja poglavlja 27 unutar EU pregovora, državni sekretar ministarstva za zaštitu životne sredine Ivan Karić je najavio da će se u 2018. godini nadležne službe najviše boriti upravo s problem historijskog zagađenja. Pritom se požalio kako nijedna lokalna samouprava nije izrazila želju da se na njenoj teritoriji izgradi postrojenje za tretman opasnog otpada. Budući da je većina velikih strateških projekata u državi obavijena velom netransparentnosti uz afere koje ih prate u stopu, ne čudi da lokalne samouprave zaziru od takvih postrojenja u svom dvorištu.

Primjer početka izgradnje fabrike za tretman medicinskog otpada u Staroj Pazovi a zatim njenog premještanja u Rumi pokazuje kako proces zapravo izgleda u praksi. Naime, domaća kompanija Sinofarm i kineska kompanija Gient su 2016.godine počeli graditi postrojenje za tretman medicinskog otpada u blizini Nestleove fabrike u Staroj Pazovi. Iako bi se takva postrojenja trebala nalaziti u posebno određenim zonama i daleko od bilo kakve prehrambene proizvodnje. Ekološki aktivisti uzbunili su lokalno stanovništvo pa su radovi na izgradnji prekinuti. Nedugo zatim, postrojenje za tretman medicinskog otpada u strogoj se tajnosti počelo graditi u Rumi.

S 80.000 tona generiranog opasnog otpada na godišnjem nivou uz postojećih 300.000 tona historijskog otpada, stanje u ovom sektoru predstavlja tempiranu ekološku bombu. Kad se tome doda da iza 2020. godine stupa zabrana izvoza opasnog otpada iz Srbije u EU, urgentnost izgradnje postrojenja za tretman opasnog otpada ne može biti prioritetnija. S druge strane, netransparentnost ministarstva u pogledu otkrivanja lokacija opasnog otpada uz postojeće porozne regulacije za izdavanje dozvola dovodi u opasnost životnu sredinu i ljudske živote. Stanje u sektoru opasnog otpada samo pokazuje neodgovornost i nespremnost vlasti da se potruži pronaći rješenje ovog toksičnog problema. Na kraju krajeva, 0,25% budžeta koliko se izdvaja iz BDP-a Srbije za zaštitu životne sredine, sasvim dovoljno govori koliko trenutačna vlast mari za okoliš, a samim time i za zdravlje i kvalitetu života ljudi.

Izvor: Bilten